

Попадич О.О., кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки
вищої школи Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет» ,
М.Ужгород, Україна

ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАНЬ

Основним завданням шкільної освіти є засвоєння випускниками певного обсягу предметних знань. Утім нинішні інформаційне суспільство, стрімкий розвиток науки й дедалі більший потік інформації зумовлюють втрату актуальності й новизни традиційних знань. Тож із метою належного соціального адаптування школяра початкової школи необхідно постійно поновлювати їх. Для цього учень має володіти правовою компетентністю, яка полягає в особливій побудові знань, когнітивних умінь, навичок, мотивації, потреб, цінностей тощо задля забезпечення ефективності правової діяльності.

Однак відповідно до результатів дослідження, упродовж освоєння предметів у початковій школі компетентнісний підхід реалізують недостатньо. Основні ж поняття, як-от «компетенція» й «компетентність» зазвичай не диференціюють і зрідка впроваджують на практиці. Відтак правову компетентність не вважають результатом навчальних здобутків школярів, а педагоги не готові практично вирішувати проблему.

Чітке визначення основних засад, мети правової освіти в початковій школі неможливе без дослідження змісту, внутрішньої побудови правової компетентності, її значення в ієрархічній системі інших основних освітніх компетентностей. Завдяки вирішенню зазначених проблем вдасться розробити

нові технологічні підходи й механізми реформування шкільної правової освіти, послуговуючись компетентнісним підходом.

Показано, що компетентнісний підхід – один із основних чинників, що забезпечують модернізацію сучасної освіти; поряд з іншими інноваційними й традиційними підходами сприяє визначенню змісту української школи на етапі її інтеграції в міжнародний освітній простір. Однак погляди стосовно актуальності й можливості втілення компетентнісного підходу в процес навчання аж ніяк не однозначні. Ідеться передусім саме про ключові поняття «компетенція» й «компетентність».

У низці праць розглядаються різноманітні аспекти проблеми, зокрема «презентованість використання поняття «компетентнісний підхід» у нормативно-правових і концептуальних документах, у наукових розвідках вітчизняних і зарубіжних педагогів свідчить, що цей підхід стає реальністю сучасної освіти та активно реалізується в навчально-виховному процесі, оскільки вирішення завдань сучасної школи потребує істотного посилення самостійної й продуктивної діяльності тих, хто навчається, розвитку їхніх особистісних якостей і творчих здібностей» [2, с.485].

Для розкриття походження, побудови й сутності правової компетентності як інтегральної категорії досліджено відповідну їй правову компетенцію як безособову інтегральну дидактичну категорію – нормативний прообраз правової компетентності й невід’ємний елемент її походження. Послуговуючись визначенням правового функціонування як часово-просторової моделі наукового пізнання, було виокремлено два рівні моделі – емпіричний і теоретичний, а також встановлено основні компетенції, як-от: ціннісно-мотиваційна, предметно-змістова, методологічна, організаційна, інформаційна, практична, комунікативна, творча, що разом утворюють єдину інтегральну категорію найвищого ієрархічного щабля – правову компетенцію.

Правова компетенція – це комплексне утворення або, інакше кажучи, сукупність встановлених суспільством норм (знань, умінь, навичок, мотивів та якостей) для визначення правової діяльності.

Досліджуючи психолого-педагогічні видання, бачимо, що погляди стосовно змісту та структури правової компетентності неоднозначні. Переважно її трактують як інтегративну рису особистості, яка поєднує теоретичну й практичну готовність школярів до втілення індивідуальної пізнавальної діяльності. Це провідна компетентність, в основу якої покладено особистісно-усвідомлений досвід вдалого впровадження правової діяльності. Освоєння правової компетентності полягає в наявності у школярів відповідно організованих знань, декларативного (наукові теорії, поняття, факти, закономірності тощо) та процедурного (знання методів, положень і прийомів пізнання) змісту, що дає змогу застосовувати їх у процесі вирішення творчих пізнавальних проблем.

Розкриття змісту правової компетентності учнів початкової школи у процесі вивчення предметів можливе тільки під час правової діяльності, навіть у контексті суб'єктно-об'єктного взаємозв'язку.

Сутність правової компетентності полягає в тому, що це єдине системне утворення, предмет, засіб і продукт правової діяльності, що відтворює інтегральну готовність учнів початкової школи ставити й виконувати навчально-пізнавальні завдання, тобто формувати певні предметні й методологічні знання, досвід, ціннісні орієнтири, пізнавальні вміння й навички, евристичні методи вирішення проблем тощо.

Важлива складова системи розвитку правової компетентності – процедура оцінення її ефективності. Аби визначити рівні розвитку певних складових правової компетентності, ми визначили критерії, на основі яких розробили типові ознаки рівнів (еталонів) розвитку. Ідеться про відповідні компетенції, завдяки яким визначають складові правової компетентності.

Особливість правової компетентності – ієрархічна побудова, тож процедура встановлення рівня розвитку такої компетентності, на основі результатів вимірювання рівнів розвитку її окремих складових, має передбачати ієрархічні відношення між ними. Аби вирішити цю проблему, ми

використали метод аналізу ієрархій, внаслідок чого одержали формулу для визначення рівня розвитку правової компетентності за рівнями розвитку компонентів, враховуючи значення кожного з них.

Навчальний матеріал та його зміст – ще не предмет для вивчення й засвоєння. Предметом вивчення будь-який зміст стає тоді, коли його подано як пізнавальне завдання, що координує й заохочує. Тож важливий засіб розвитку правової компетентності полягає у проблемно-змістовому забезпеченні правової діяльності. Поняття «проблемно-змістове забезпечення» наголошує на способі подання змісту навчальних дисциплін завдяки навчальним проблемам, формалізованим у вигляді навчально-пізнавальних завдань і задач. Назва «правова» задача акцентує на подвійному (дуалістичному) змісті такого поняття. Така задача навчальна, тобто виконання її вимоги – то не прямий продукт діяльності, на відміну від пізнавальної задачі для науковця. Прямий продукт навчання – це засвоєння способу розв'язання задачі. Водночас задача в певному сенсі пізнавальна, тобто одержаний результат, що відповідає її вимозі, становить пізнавальне значення для учня початкової школи, інакше кажучи, школяр одержує нові знання.

Правову діяльність у початковій школі організовує вчитель, поєднуючи чотири види навчального впливу: перспективний і оперативний, прямий і опосередкований, залежно від рівня правової компетентності учня й рівня проблемності навчально-пізнавального завдання. Різні види правової діяльності характерні своєю перевагою в розвитку окремих складових правової компетентності. Правова діяльність – результат педагогічного проектування, тож із технологічного боку є потреба у виокремленні й класифікації основних її видів.

Виявлено такі особливості формування правової компетентності учнів початкової школи: визначення ролі правової підготовки учнів початкової школи; вибір змісту правових знань у всіх навчальних предметах; побудова інтегративних блоків правових знань для учнів початкової школи; доповнення інтегрованих блоків матеріалами правового змісту з урахуванням вікових

можливостей молодших школярів; розподіл змісту сформованих блоків навчального матеріалу між навчальними предметами та винесення у позаурочну діяльність; підготовка вчителя до формування правової компетентності молодших школярів.

Література:

1. Галатюк М. Ю. Діяльнісний аспект розвитку правової компетентності. Нова педагогічна думка. Рівне, 2011. № 4 (68). С. 64–68.
2. Фурдуй С. Б. Компетентнісний підхід у вищій школі в Україні: розробка та впровадження ідей при підготовці фахівців соціономічної сфери. Молодий вчений. 2017. № 3. С. 485–489.